

Aina Villanger

FILMSKAPELSE- FRAGMENTER

Aina Villanger (f. 1979) er poet og forfatter. Hun debuterte i 2012, og har utgitt flere bøker. I 2019 ble hun tildelt Stig Sæterbakkens minnepris. I denne teksten nærmer hun seg Knut Åsdams filmprosjekt *Oslo* gjennom samtaler og epostutveksling med kunstneren, fragmenter fra manus, besøk i studio og en dag med filmopptak.

1. FILM: OSLO

Regissør: Knut Åsdam

Produsent: Knut Åsdam Studio / osloBIENNALEN

2. STARTSPØRSMÅL (E-POST TIL KNUT OM TEKST):

Noe sånt som hvordan blir et filmverk av Knut Åsdam til?

3. SITAT KNUT (SVAR PÅ E-POST):

Jeg jobber ganske fritt ut fra ideene som startet filmen. Det burde vel være ganske fritt for deg også å skrive ut fra hva prosjektet er / kan være.

4. SITAT INNSPILLINGSPLAN:

Torsdag 1. august 2019 (innspillingsdag 2).

UNIT CALL: 08.00.

Location: Vulkan flerbrukshall, Maridalsveien 17, 0175 Oslo.

Parkering: Vulkan P-hus.

Skuespillere: Birgitte Larsen (Z) og Eva Johansson (X).

Stuntmann: Diego Belda.

Estimert lunsj: 12.00.

Estimert wrap: 16.00.

Soloppgang: 03.59.

Solnedgang: 22.41.

Værmelding: Sol, 22 °C.

5. SITAT MANUS (SCENE 12):

Rekvisitter: bager, nøkler (personlige og til hallen), Birgittes kniv, «Evas» knivsett med kastekniver (dobbelt sett 2 × 3 kniver).

6. INNSPILLING (PÅ SETT):

«Vi kjører!»

«Lyd går!»

«Action!»

Det er 12 personer på basketballbanen når jeg kommer, men med det samme vi hører ordren, forsvinner halvparten. Et lite crew, som Knut sa. Jeg får lov til å sitte på tribunen og se scenen i fugleperspektiv: Én regissør, én fotograf, to lydfolk, én produksjonsassistent, og to skuespillere foran kameraet – én kortklippet i sportslige arbeidsklær og én med rosableket hår i sort, stor dongerijakke. En svensk vaktmester og en norsk kranfører. Begge kvinner. X står og knoter med en vannslange. Z kommer. Jeg hører fragmenter av dialogen:

Z: «Trenger du hjelp?»

X: «Man måste ordna sig själv.»

Z: «Hvor mye tjener du her?» (hjelper til med å dra den store vannslangen over gulvet)

X: «Men jobb er jo bra.»

«Fint», sier Knut. Crewet kommer frem på gulvet fra forskjellige kanter, én overtar det store kameraet som fotografen bærer på skulderen, én kommer og retter litt på håret til den ene skuespilleren, én kommer og gir en beskjed til Knut, én holder seg litt bak og observerer. «Den var kjempefin», sier Knut. «Jeg synes vi skal ta et klipp til, nært», sier fotografen. «Ok», sier Knut, «det gjør vi NU!» «Nå ryker lunsjen», sier en annen. De går gjennom scenen en gang til. Det tar kanskje 8 minutter. Er dette en kort scene? Hva har skjedd i forkant? Hva gjør egentlig Z her inne på arbeidsplassen hos X? Og hvem er egentlig X? Jeg får spørre Knut senere, tenker jeg. Så er det noen som roper: «Nå er Diego her!» Produksjonslederen gir oss beskjed om å bevege oss.

7. SITAT KNUT (VIA TELEFON):

Jeg er opptatt av rollen til det fysiske. Folk som utfører fysisk arbeid.

8. SITAT MANUS (SCENE 13):

Z begynner å kaste kniv, på en plate eller en stokk. Detaljer av hender. Konsentrasjon, fysisk, raske kast, treff (knivkaster gjør treff-kastene).

9. INNSPILLING (PÅ SETT):

Vi går ut av hallen, på baksiden, like ved elva og den larmende fossen, under en trappekonstruksjon ved en inngjerdet ballbane. Hva slags sted er egentlig dette å lage film på? Baksiden av en sportshall, midt i Oslo sentrum? Jeg ser på Diego, stuntmannen, som kaster kniver mot en treplate som står på bakken, lent opp mot en stolpe. Igjen og igjen kaster han. De tre knivene detter klirrende ned på jorden. Innimellom står én av dem igjen i treplaten. Noen ganger to. En gang står alle tre dirrende i platen. Jeg får se inn i kameraet, et nærbilde av de tre knivene som slynges mot platen. Bonk bonk. Durr. Når stuntmannen har gjort jobben sin, kan han gå – sammen med datteren som har sittet i et hjørne og ventet med en tegneblokk. Nå skal Z og X kaste kniver. Kameraet er rettet mot ansiktet og hendene deres. «Action!» Først kaster Z. Kaste, hente. Kaste, hente kniver. Etterpå er det X sin tur. Kaste, hente. Hvorfor kaster de egentlig kniver? Jeg får spørre Knut senere. Jeg hører Knut si: «Ok, vi går for neste.»

10. SITAT KNUT (VIA TELEFON):

Jeg liker problematiske karakterer.

11. INNSPILLING (PÅ SETT):

Vi venter utenfor Vulkan parkeringshus. En produksjonsassistent kommer med mer kaffe, nøtter og frukt. Kamera kommer. Skuespillerne kommer. En bil kommer. Lyd kommer. Nå er alle her. Sminkøren sier at det å være på sett er en jevn veksling mellom mye venting og plutselig veldig travelt. «Klart?» spør Knut. Er håret til Z kanskje litt rufsete? Skal hun se så dradd ut? Og så løper sminkøren frem til skuespilleren foran kamera, drar håret stramt bak ørene hennes, retter litt på jakka, før hun glir umerkelig vekk fra kamerasonen. Nei, det var visst ikke klart. Vi venter litt til. Fotografen og assistentene ordner med noen kamerating. De skifter noe. Nå venter den andre skuespilleren også. Dette er veldig gøy, og annerledes fra filmbransjen, sier sminkøren, her kom manuset til sist. «Lyd går! Action!» X kommer kjørende med bilen ut av parkeringshuset. Z stopper henne utenfor. De snakker sammen gjennom vinduet. Hva sier de nå, tro? X kjører ut av parkeringsområdet. Z blir stående igjen. «Ok!» Knut og fotografen snakker sammen. Vi venter litt igjen. Nå venter Knut litt også. Noen ordner noe. Og så kan de ta scenen om igjen. Jeg får spørre Knut om dialogen i bilen senere.

12. SITAT KNUT (INTERVJU I KUNSTKRITIKK 2015): Kjernen i filmen er ikke det de sier, men mer språkets forhold til en verden som forandrer seg. For eksempel spørsmål om de har noen mulighet til å påvirke disse endringene.

13. SITAT SKUESPILLER (PÅ SETT):

Jeg har visst om dette i et år. Denne måten å jobbe på passer meg veldig bra. Vi fikk det siste manuset i går natt, og for meg handler det mest om her og nå, om tilstedeværelse. Samt at jeg må kunne teksten, selvsagt. (Går og henter manuset).

14. PROSJEKTET (PROSJEKT):

Det er billedkunstneren Knut Åsdam som lager Oslo. Med hjelp av Oslobiennalen. En film som kanskje kan kalles et voksende prosjekt i tre ledd. Første del av arbeidet presenteres i oktober: Fragmenter av filmen skal vises på skjermer plassert i forskjellige venterom rundt om i Oslo, som på T-banestasjoner, legevakten, kanskje venterommet til Nesoddbåten på Aker Brygge? De to neste leddene skal vises senere – kanskje om to år, kanskje fem, det kommer an på økonomien – og i andre former. Arbeidet skal kunne ut i en langfilm som utvikles på grunnlag av de to foregående leddene, men ikke nødvendigvis i direkte forlengelse av dem.

15. SITAT KNUT (VIA TELEFON):

Denne prosessen er ganske annerledes fra de andre filmene jeg har laget. Det er bare jeg som vet hva vi skal filme.

16. SITAT MANUS (SCENE 14):

Z møter V. Snakker med ham. (Skytes antageligvis fredag.) V vil ikke egentlig snakke. Prøver å unngå Z. Z begynner å snakke likevel.

Z: Hva er det du bruker tiden din til?

V: Hva gjør du her nede? Skulle ikke du sittet litt høyere opp og sett ned på oss andre? Jeg er på jobb.

Z: M/B, er han her? Jeg har sagt opp.

17. BESØK I ÅSDAM STUDIO:

Knut viser meg råklipp fra de andre opptaksdagene. Inni en mappe ligger et enormt digitalt arkiv med hvert enkelt opptak sirlig sortert etter tidspunkt. Lyden er ikke synket. Du kikker altså gjennom alle klippene og velger ut det du liker best? Det må vel ta veldig lang tid? Knut forteller om arbeidet mens han leter frem og tilbake i klippene. Vi ser en stor containerhavn, Oslo havn. Vi ser karakteren Z, den samme som fra sportshallen, og en ny karakter, kalt M/B. Hvorfor kaller han karakterene sine bare for bokstaver? Vi ser Z komme kjørende i en bil mens M/B flytter kasser inn i en åpen container. Z er pågående. M/B mer unnvikende. M/B går fra Z med noen rare, unnskyldende fakter. Dette er nok scene 15. Hva slags univers er egentlig dette?

18. SITAT MANUS (SCENE 16):

Containeren er satt litt til side av de som jobber der. Firmaet som sendte den eller skulle motta den, gikk konkurs. Lagerleie og frakt ble ikke betalt. De ansatte har for lengst brutt opp låsen og begynt å ta for seg av det som er inni den. Men usikkerhet, for alle vet at det ikke er helt lovlig.

Kveldsshot. Z kommer ut til havna der M/B er. Hun kjører litt langt ut på havna. M/B står ved containeren og holder på å rydde og bære ting inn og ut.

Z: Er det ikke litt for sent for sånt arbeid? Har du begynt med import?

M/B: Det her kan jo være (noe annet), en hobby for eksempel – sånn som man gjør etter jobb. Kan ikke du holde deg her litt. Jeg er straks tilbake. Prøver bare å ordne noe før armageddon. Være litt forberedt. (Taster på telefonen.) Ikke rør noe.

Z: Armageddon? (...)

19. SITAT KNUT (VIA TELEFON):

Det absurde har plass. Realistiske dialoger kan virke surrealistiske.

20. BESØK I ÅSDAM STUDIO:

Knut viser meg opptak fra en annen scene. Et annet arbeidsområde, litt utenfor Oslo, ved Alnabru – tatt oppe i en stor kran. Vi ser Z sitte og styre det enorme verktøyet, høyt oppe over bakken. Vi ser ut over et lagerområde, med haller og containere, like ved en toglinje. Asfalt, stål, betong og annet bygningsmateriale som flyttes hit og dit av den enorme kranhånda. Z holder i spakene. Krana svinger rundt. 360 graders utsikt. Stille, bevegelige bilder. Høyt hevet over alle andre. Hva tenker en kranfører på i løpet av en arbeidsdag? Hva holder kranføreren egentlig på med her?

21. Og hva handler filmen egentlig om? Det glemte jeg visst å spørre Knut om.

22. SITAT OSLO (MONOLOG):

Denne byen forandrer seg mer enn folk har kontroll over.